

Otázka: Základy práva

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Aneta

Právo = soubor norem, které jsou vydávány a uznány státem, jsou státem vynucovány, jsou závazné a platí jako autorita

Právní věda = zabývá se studiem všech právních jevů a má mnoho disciplín

- **Právní filosofie** - zkoumá podstatu a hodnotovou stránku práva-zdůvodňuje jeho existenci
- **Právní historie** - věnuje se dějinám práva
- **Právní sociologie** - sleduje vztah a vzájemné působení společnosti a práva
- **Teorie legislativ** - zkoumá proces tvorby právních norem
- **Právní psychologie** - studuje psychologický mechanismus působení práva
- **Právní logika** - popisuje principy právního myšlení

Právní normy regulují chování osob /právnických i fyzických/ ve společnosti pomocí příkazů, zákazů a dovolení. V případě nerespektování následuje sankce, nikdo však nemůže být nucen dělat či nedělat něco, co zákon nepřikazuje nebo nezakazuje. Pro občany obecně platí „co není zákonem zakázáno, je dovoleno“.

Základní rozdělení práva

- **Objektivní právo** - soupis všech pravidel chování pro společnost v normách různé právní síly /všechna nařízení pro občany, zaměstnavatele.../
- **Subjektivní právo** - určuje co z obsahu dané normy pro jedince vyplývá
- **Hmotné právo** - vlastní znění zákona/předpisu/ stanovujícího chování
- **Procesní právo** - určuje postup v případě porušení normy

Vývoj a historie práva

- **Zvykové /obyčejové/ právo** - právní systém je založený na obyčejích, které jsou ve společnosti uznávány, dodržovány, ale i sankcionovány, může být psané i nepsané

Určitou modifikací zvyků jsou tradice, na nichž stojí např. politický systém VB a její právo /nemají ústavu/

- **Pozitivní právo** - je to sepsané a platné právo, které lze odvodit v dané době z platného politického systému a právních norem /vesměs psaných/

Není ve všech situacích úplné ani spravedlivé /je neadekvátní situaci/ a je protikladem přirozeného práva

- **Přirozené právo** - nepsané právo, platí nezávisle na vůli zákonodárce -> plyne z přirozenosti člověka, společnosti a rozumu. Příkladem je deklarace nezávislosti z r. 1776 v USA /právo na život, formy svobody .../

Právní dokumenty z historie

- **Obyčejové právo**
- **Pozitivní právo**
- **Chammurapyho zákoník** - nejstarší známý zákoník /cca 1800 př.n.l./ , je vytesán na kamenné desce. Obsahuje občanské, trestní a obchodní právo - princip „oko za oko, zub za zub“
- **Zákon dvanácti desek /lex duo decim tabularum/** - obsahuje antické právo cca 5 stol př. n. l.- upravuje rodinné, sousedské, dědické, trestní, správní i procesní právo
- **Corpus iuris civilis** - čtyřdílný občanský zákoník byzantského císaře Justiniána I. - shrnul římské právo a ustanovil neomezenou světskou i duchovní moc císaře
- **Code civile /1804/** - občanský zákoník Napoleona I. - upravoval majetkové a rodinné poměry a stal se vzorem pro evropské země včetně Rakouska

České historické právní dokumenty

- **Zákon sudny ljudem** - nejstarší slovanská právní památka /9. Stol./ - předpisy trestního a rodinného práva /překlad římské zákoníku od Constatina a Metoděje/
- **Statuta Konrádova** - první psaný zákoník v českých zemích /12. Stol./ - zaručoval svobodné vlastnictví pozemků + organizace soudnictví
- **Horní zákoník** - nechal sepsat Václav II. A na počátcích českého státu se právo formuje nařízenými panovníků
- **Karel IV.** - výrazně přispěl k rozvoji práva založením Karlovy university /právnícká fakulta/ a zrušil ordály = boží soudy, které vedla církve a o vině či nevině rozhodoval zásah vyšší moci

- **Právní předpisy upravující zemské zřízení** - např. Zemské zřízení království českého, Kniha dekrétů od Viktora Kornela ze Všehrd, tereziánské a josefínské kodexy /pod vlivem osvícenectví - normy podobné dnešním/

Prameny práva

- **Normativní právní akty** - jsou to všechny zákony, zákonná opatření, nařízení a vyhlášky, jsou dostatečně obecné a jsou vynucovány, stát je vydává, ruší a mění
- **Obyčej** - někdy se označuje jako nepsané právo, ve vyspělých zemích se neuplatňuje, ale na tradicích dodnes VB
- **Precedens** - slouží jako vzor k rozhodování - posuzuje se jak soud již dříve rozhodl v podobném případě,

v ČR je vydává Vrchní a Nejvyšší soud

- **Smlouvy** - hlavní pramen mezinárodního práva
- **Jurisprudence** - označováno i jako dobrozdání - v minulosti bývalo jako jeden z hlavních pramenů práva /v římském právu znamenalo vyjádření znamenitých právníků/

Hierarchie právních norem

- **Obecní vyhlášky**
- **Krajské vyhlášky**
- **Vyhlášky ministerstev**
- **Nařízení vlády**
- **Zákony /mezinárodní smlouvy/**

- **Ústava /mezinárodní smlouvy ohledně lidských práv/**

/ žádná z nižších právních norem nesmí být v rozporu s normou vyšší/

Právní normy

- **Vyhlašování** - k vyhlášení zákona je potřeba podpis prezidenta /lze ale i bez/, premiéra a předsedy sněmovny, zákon je platný je-li vyhlášen ve Sbírce zákonů /platný ode dne zápisu/, vyhlášky ministerstev se vyhláší na věstnících a vyhlášky obcí na obecních nástěnkách
- **Platnost** - norma je platná pokud byla vytvořena předepsaným způsobem /číslo, název, paragrafy, odstavce/, vydána příslušným orgánem a řádným způsobem vyhlášena
- **Účinnost** - norma je vymahatelná a závazná teprve tehdy, když vejde v účinnost /15dní nebo přesně uvedená doba od platnosti zákona = vacatio legis/
- **Působnost** - vymezuje rozsah použití právní normy na konkrétní případ
 - Působnost vědná - co vymezuje
 - Působnost časová - od kdy kdo kdy něco platí
 - Působnost prostorová /územní/ - kde to platí /celostátně nebo část území/
 - Osobní působnost - pro koho platí /všechny osoby na území ČR nebo jen občané ČR/
- **Novelizace** - upravení staré normy popř. přidání nové části -> dílčí změna zákona, zákon platí nadále, ale v novelizovaném znění
- **Derogace** - zrušení celé právní normy nebo její části v důsledku nové právní úpravy

Orgány právní ochrany

- **Soudy** - existují civilní, správní a trestní
 - **Okresní soud** - soud první instance, je na stejné pozici jako obvodní soud v Praze /10/ a

městský soud v Brně -> řeší pouze procesy, kde je sazba do 5 let odnětí svobody

- **Krajský soud** - odvolací soud pro okresní soud /druhá instance/, ale je první instancí pro závažnější trestné činy, dále soudí sporné věci ve správním právu a jeho odvolacím soudem ve správních věcech je **Nejvyšší správní soud** /Brno/ - odvolání = kasační stížnost
- **Vrchní soud** - odvolací soud pro krajské soudy v civilním a trestním právu, jsou dva - Praha a Olomouc
- **Nejvyšší soud** - odvolací soud Vrchního soudu - vydává konečné rozhodnutí, které má být precedentní
- **Ústavní soud** - má dohlížet na dodržování ústavnosti

Soudní senát - vícečlenné soudní těleso, které projednává a rozhoduje právní věci /např. Senáty okresního soudu se vždy skládají z předsedy senátu a dvou přísedících, přičemž předsedou může být jen soudce - projednají čin a předseda vyřkne rozsudek -> trestní spory/

Samosoudci - soudce, který sám projednává a rozhoduje věci /občansko-právní spory, osvojení .../

Přísedící soudu - podílí se na rozhodovací činnosti soudů svou účastí v soudních senátech

- **Stání zastupitelství** - je v trestním právu /zastupuje stát při ochraně veřejného zájmu/, soustava úřadů odpovídá kaskádě soudů /okresní - krajské - vrchní (Bradáčová, Ištván) a nejvyšší (P. Zeman)/

Státní zástupce posuzuje, zda se jedná o trestní čin, dává návrh na vzetí do vazby, sbírá důkazy, dohlíží na vyšetřování, vypracovává obžalobu a zastupuje stát, v občansko-právních věcech zasahuje jen okrajově /zbavení svéprávnosti/

- **Advokát** - právní poradce, zastupuje u soudu, poskytuje služby a v trestním řízení působí jako obhájce

- **Notář** - provádí vidimaci -> ověřování pravosti listin, podpisů, sepisuje smlouvy a vyřizuje dědická řízení

- **Exekutor** - zajišťuje nucený výkon soudního rozhodnutí /působí při soudech nebo soukromě/, exekuci nařizuje soud a je prováděna např. srážkami ze mzdy, prodejem majetku, odebráním věci ...
- **Ombudsman** - nezávislý orgán právní ochrany a veřejný ochránce práv -> řeší stížnosti jednotlivců na jednání veřejné správy
- **Občanské právní poradny** - poskytují bezplatnou právní pomoc ve složitých situacích
- usilují o to, aby občané nebyli znevýhodněni neznalostí práv a povinností, poskytují rady, informace a pomáhají hájit zájmy občanů /sociální dávky, pracovně právní vztahy, bydlení, majetko-právní vztahy, ochrana spotřebitele/

Právní vztahy -> vztah mezi dvěma a více subjekty, musí být nějak legislativně ošetřen /např. manželství/

Prvky právního vztahu

- **Objekt** - např. dům
- **Subjekt** = právní osobnost - fyzická nebo právnická osoba popř. orgán veřejné správy
- **Obsah** - povinnosti právní osobnosti

Fyzická osoba - každý člověk, který může vstoupit do právního vztahu, někdy i nenarozený - nasciturus /právo nenarozeného dítěte dědit/

Právnická osoba - umělé vzniklá osoba, která musí být zapsána v rejstříku a zaniká výmazem, jedná se o **Korporace** - sdružení fyzických osob / obchodní společnosti, politické strany, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, zájmová sdružení.../, **Fundace** - sdružení majetku /fondy, nadace/ , **Instituce státu** - výkon moci státu /úřady, ústavy.../

Orgány veřejné správy - zastupují stát při výkonu veřejné správy a je jedním z hlavních subjektů správního práva /např. finanční úřady, úřady práce, celní úřady.../

Právní způsobilost

Dělení Právní způsobilosti

- **právní způsobilost k právům a povinnostem = Právní subjektivita** - má každá právnická i fyzická osoba - > možnost být nositelem práv a povinností a má schopnost být nositelem povinností
- **právní způsobilost k právním úkonům / k právnímu jednání = Svéprávnost:** způsobilost vlastním jednáním získávat oprávnění a zavazovat se k povinnostem

Svéprávnost - dříve způsobilost nést následky za své činy a moci uzavírat právní smlouvy, právní zodpovědnost je od 15 let, ale různé úkony se liší věkem /pracovní smlouva -15let, právo volit -18let/, už neexistuje nesvéprávnost, ale tzv. neúplná svéprávnost, o jejímž přidělení rozhoduje soud

Od 1. 1. 2014 lze získat úplnou svéprávnost předčasně, např. za účelem sňatku, podnikání = emancipace /posuzuje soud/

- **způsobilost k protiprávním úkonům** (deliktní způsobilost) - nemusí mít každý a je vlastní protiprávnímu jednání

Dělení práva

- **Vnitrostátní**
- **Mezinárodní** - komunitární právo EU
- **Hmotné** - jednotlivé právní předpisy, např. trestní zákon
- **Procesní** - co se stane, když dojde k porušení předpisů např. trestní řád

- **Veřejné** - stát je v nadřazené pozici vůči osobám - trestní právo /stát je žalobce/, ústní právo /systém řízení/, správní právo, finanční právo
- **Soukromé** - stát nemá nadřazenou pozici, je roven osobám - rodinné právo, obchodní právo, občanské právo
- **Soukromo veřejné** - má prvky obou předchozích - pracovní právo

Důležitá právní odvětví

- **Ústavní právo** - je právní odvětví veřejného práva, které vymezuje stát a obsah státní moci
- **Trestní právo** - odvětví veřejného práva, které určuje, co je trestný čin, vymezuje sankce a pachatele trestá
- **Správní právo** - odvětví veřejného práva, které reguluje vztahy při výkonu veřejné správy a upravuje působnost veřejné moci ve státě
- **Finanční právo** - odvětví veřejného práva, které upravuje vztahy v procesu tvorby, rozdělování a používání peněz
- **Rodinné právo** - odvětví soukromého práva, které upravuje osobní a majetkové vztahy mezi členy rodiny
- **Občanské právo** - rozsáhlé odvětví soukromého práva, které upravuje věcná práva, dědictví, duševní vlastnictví... a jeho zdrojem je občanský zákoník
- **Obchodní právo** - odvětví soukromého práva, které upravuje postavení obchodníků a vztahy do nichž vstupují
- **Pracovní právo** - odvětví soukromo-veřejného práva, které upravuje právní vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli + upravuje podmínky vzniku a zániku pracovních poměrů ... zakotveno v zákoníku práce